

Mart 2022

# *İştirakî*

*Derleme Dizisi\**

*YENİ  
DÖNEMİN  
İKTİSADI*



*Herkes'e Temel Gelir [3-5]*

*Dünya Bankası ve IMF [6-11]*

*Salgın Sonrası Yağma [12-14]*

*Pandemi Koşullarında Sınıflar Mücadelesi [15-18]*

*2022 Tahmini [19-23]*



istirakiblog



istiraki.blogspot.com



istiraki@gmail.com

İçinden geçilen Sars-CoV-2 salgını, tıbbi bir süreç olma özelliğini sürecin hemen başında yitirdi. Toplumsal ve iktisadi alanın yeniden inşası esas gündem haline geldi.

Bireylere kadar inen yaptırımlar, kararlı ve hızlı bir şekilde uygulanmaya başlandı. Örneğin uzun zamandır düşük tonda tartışılan Temel Gelir kavramı, yüksek sesle konuşulur oldu, hatta dünya genelinde uzunca bir süre eve kapanma eşliğinde, sosyal yardım adı altında denendi. Olumlu olumsuz tepkilerin değerlendirildiği, yaşamsal istatistiki verilere ulaşıldığı beklenilmeli.

Kapitalist ekonominin tıkanıdığı noktada resetlenmesi, sanki bütün insanlığın ihtiyacıymış gibi sunuldu. Bu çaba burjuva teorisyenlerin uğraştıkları esas mesele haline geldi. Resetlemenin maliyetini kimin yükleneceğinden ise bahis açılmadı.

Dünya Bankası, İMF ve diğer finans kuruluşlarının, halklara biçtiği rol bu dönüşümden ayrı ele alınamaz. Derlemeden alıntılacak olursak: “Eskiden olduğu gibi bugünde bu kurumlar, sömürü, borçlandırma ve köleleştirme için varlar. Kovid’in ortaya çıkışıyla elleri rahatladı sadece. 2019 yılının sonuna dek Dünya Bankası ve IMF, Batı’nın göz koyduğu doğal kaynaklara, petrole, altına, bakıra, kıymetli arazilere sahip gelişmekte olan ülkelerin çoğunun kapısını çaldı.”

Pandemi burjuvazi için, planlama ve esasen de uzun erimli planları uygulama imkanları verdi. İşçi sınıfı ve dünya halkları içinse ne ile karşı karşıya olduğumuzun bir fragmanını sergiledi. Yakın gelecekte gıda krizi, pahalılık, esnek ve güvencesiz çalışma gibi sorunların hangi kanallardan, ne gibi bahanelerle dayatılacağını görmek ve tedbir almak gerektiği açık.

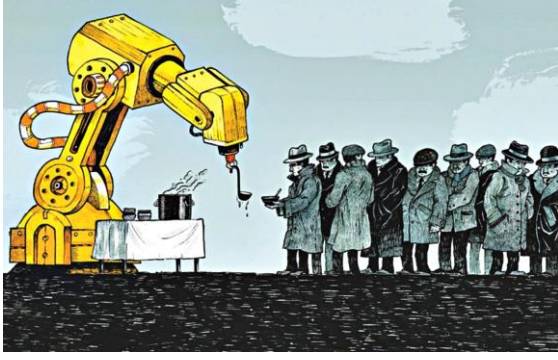
Bu derlemede; iktisadi alanda köklü değişimleri dayatan ve bunu dünyamızın iyiliği, kurtuluşu olarak gösteren yeni forma bürünmüş kapitalizmin aktörlerinin sözlerinin üstündeki perdeyi kaldıran, iktisadi gelişmeleri masaya yatıran, öngörülerde bulunan çalışmalara yer verdik.

*Derde ve öfkeye selâm ile*

*Derde ve öfkeye selâm ile*



## Herkesine Temel Gelir



### Herkesine Temel Gelir mi Yoksa Temel Hizmetler mi Sağlansın?

Kapanma önlemi sebebiyle birçok insan işten çıkartılınca İrlanda hükümeti, hâlihazırda iş arayanlara verdiği haftalık 203 avroluk ödeneği, “pandemi işsizlik ödemesi” adı altında, haftalık 350 avroya çıkarttı. Benzer bir adım, düşük ücret alan her üç işçiden birinin işini kaybettiği veya “izne ayrıldığı” Birleşik Krallık’ta da atılıyor. Birleşik Krallık Hazine Bakanlığı, işsiz kalan bu kesimin ücretlerinin yüzde 80’ini ayda en fazla 2.500 sterline kadar olmak kaydıyla, ödüyor. Bu önlem tüm işsizleri kapsamasa da, şüphesiz ki İrlanda’dakinden daha cömert.

Bu türden hamlelerden ilham alan bazı solcular, çıkıp bu durumun ilgili ödemeleri pratikte herkesine temel gelir (HTG) başlığı altında kalıcı kılmak için bir fırsat sunduğunu söylediler. Herkesine temel gelir sağlanması için yürütülecek başarılı bir kampanyanın düşük ücretlilerin gelirlerini artıracığını, işsizlere, hastalara ve engellilere uygun bir güvenlik ağı sağlayacağını iddia ettiler.

İyi de işçi hareketinin yürümesi gereken yol bu mudur? Şurası açık: bu kriz, acil bir durumun oluşmasına yol açtı, milyonlar

işlerini yitirdi veya yitirme tehdidiyle karşı karşıya, dolayısıyla kiranın, faturaların ödenmesi, harcamaların yapılabilmesi için acilen ve kolay erişilebilen bir nakde ihtiyaç var. Fakat bu herkesine temel gelir sunulması önerisi, düşük ücretlerin, işsizliğin, gelir ve servet eşitsizliğinin, ayrıca iyi bir ekonomi ve toplum meselesinin karşısına uzun vadeli bir çözüm olarak çıkartılabilir mi?

### HTG Nedir?

Herkesine temel gelir, kişi işsiz olsun ya da olmasın, hangi koşullar altında yaşıyorsa yaşasın, “temel ihtiyaçlar”ı karşılayan bir tutarın her bir yurttaşa her ay devletçe ödenmesi olarak tarif ediliyor. Umut verici bir talepmiş gibi görünen HTG’nin solcu savunucuları, onun yoksulluğu ortadan kaldıracığını, hepimizin gönüllü evden çalışma ile ücretli iş arasındaki dengeyi sağlamamızı mümkün kılacağını ve kadınları güçlendireceğini söylüyorlar.

Fakat bu herkesine temel gelir meselesi, sağcı iktisatçılar ve siyasetçiler arasında da popüler bir konu. Peki ama neden? Çünkü herkesine yüksek ücretler ve sosyal yardımlar yerine bir “temel” gelirin verilmesi, “para biriktirmenin”, devletin ve kamu hizmetlerinin hacmini küçültmenin, başka bir deyişle, (Marksist bir ifadeyle) işgücünün değerinin düşürülmesinin ve artı-değerin artırılmasının bir yolu olarak görülüyor. Bu sayede HTG, işverenlere ücret sübvansiyonu sağlıyor. Çünkü işçiler, sosyal yardımlarla desteklenen bir gelire artık sahip olamayacaklar ve ortalama ücretlerinin çok altında olacak “temel gelir”den düşük bir ücreti kabul etmek zorunda kalacaklar.

Asıl tehlike ise, geçimi sağlayacak bir ücretin ödendiği iş veya tam istihdam talebinin temel gelir talebiyle ikame edilmesidir. Örneğin yapılan çalışmalara göre ABD’de mevcut ekonomi, yetişkin

başına her yıl ancak on bin dolar civarında bir ulusal temel gelir temin edebiliyor. Üstelik bu gelir, diğer her şeyin yerini alacak. Her bir yetişkine on bin dolar ödenince yaşlılık aylıkları da dâhil devlet eliyle sunulan tüm sosyal yardımlar ortadan kalkacak.

### **HTG ve Kapitalizm**

Temel gelir talebi, Keynesçiler ile kimi solcu iktisatçıların kamu harcamalarının “helikopter parası”yla, yani hükümetin basıp havadan tüm hanelere attığı parayla finanse edilmesiyle ilgili fikirlerine benziyor. Netice de temel gelir talebi de kapitalist üretim tarzını ortadan kaldırmaksızın, kapitalizm koşullarında yaşanan krize bir cevap sunacağını iddia ediyor.

Fakat işçi hareketi içerisinde HTG’yi talep edenler, zenginlerden ve şirketlerden daha çok vergi almasına sebep olup sermayenin kâr etme imkânlarını tehdit etse bile hükümetlerin onu makul ölçülerde yürürlüğe koyacağını varsayıyorlar. Bu anlamda emek için çalışacak, “neoliberal” olmayan, “daha adil” bir kapitalizmin varolabileceğini iddia edebilmek için gene o eski numaralara başvuruyorlar.

Gelgelelim bu pandemi sonrası hükümetlerin kârları buhar edecek bir HTG’yi kabul etmelerinin imkânı yok. Bilâkis, hükümetler, acil durum koşullarında yapılan ödemeler yüzünden birikmiş olan ve giderek artan borcu ödemek için hükümet harcamalarını kısmanın ve vergileri artırmanın yollarını arayacak. Hükümetler, işgücünün değerini artırmanın değil azaltmanın derdinde.

### **Sol Hükümet HTG’ye Ne Derdi?**

İrlanda veya başka bir ülkede başta sol veya sosyalist bir hükümet olsaydı, bu hükümet hedefleri arasına HTG’yi koyar mıydı? HTG olsaydı, ekonomi olduğu gibi kalır, hükümet sadece kamu yardımlarından yararlanma hakkına sahip insanların sayısını artırma yoluna giderdi. Demek ki eğer ekonomik adalet talep ediyorsak bizim çıkış noktamızın daha radikal olması şart.

Serveti dağıtma noktasında ücret dışında başka yollar bulmalıyız. Yani o servetin üretimi üzerinde gerekli kontrolü sağlayarak onun kâr değil, toplumsal ihtiyaç için tahsis edilmesini sağlamalıyız.

Temel gelir talebindeki çift anlamlılığı buradan görmek mümkün. O, hem kapitalizm koşullarında, otomasyon aracılığıyla iş imkânları ortadan kalktıkça işçilerin çalışma koşullarını iyileştirme mücadelesi verilmesini talep ediyor, hem de tüm üretimin robotlarca (ama hâlen daha o robotların özel sahipleri ile birlikte) yapıldığı, insanların işsiz kaldığı “post-kapitalist” dünyada insanlara para verilmesinin bir yolu olarak görülüyor.

### **Ortak Mülkiyet İçin**

Demek ki gerçekte temel mesele, işsiz insanların gelir düzeyi değil, teknolojinin sahiplerinin kim olduğudur. Ortak mülkiyetle birlikte robotik üretimin semeresi, tüm ürünleri demokratik yollardan planlanabilir ve bu süreç dâhilinde herkesin çalışma saatleri düşürülebilir. Ayrıca üretim araçlarının (robotların) ortak mülkiyeti üzerine kurulu bir planlı ekonomide, bugün pandemi koşullarında tanık olduğumuz üzere, ulusal sağlık hizmetinin, eğitimin, ulaşımın iletişimin, tüm mal ve hizmetlerin herkese ücretsiz sunulması mümkün olacaktır.

Amaç, sadece işsizliğin “temel gelir” ile telafi edilmesi değil, insanların daha az süreyle çalışması ve daha fazla ücretsiz mal ve hizmet alması olmalıdır. Başka bir deyişle, emekçilerin talebi, herkese temel gelir değil, “herkese temel hizmetler sağlansın” olmalıdır. Üstelik herkese temel hizmetlerin sağlanması, herkese temel gelir sağlanmasına kıyasla daha uygulanabilir bir taleptir. Kısa süre önce Sosyal Refah Ağı, herkese temel hizmetlerin nasıl sağlanacağına, hatta maliyetinin ne olacağına ilişkin bir rapor hazırladı.[1]

### **Herkese Temel Hizmetler**

Salgında geliri olmayan insanlara nakdi ödemeler veya temel gelir sağlanması, elbette ki önemli. Fakat daha iyi bir

dünyayı, sosyalist bir toplumu amaç edinmiş olan insanların piyasada fiyatlandırılmış ücretler, mal ve hizmetler anlamında değer kanununu kademeli olarak veya hızla yürürlükten kaldırıp mal ve hizmetlerin ücretsiz sağlandığı, çalışma sürelerinin kısaldığı bir bolluk dünyasına geçmeyi hedeflemeleri gerekir. Aslına bakılırsa robotlar ve otomasyon, bugün bu açıdan gerekli teknik imkânı sunuyor.

Temel gelir talebinin esasen fazla basit bir talep olduğunu görmek gerekiyor. İşçiler için dillendirilen bir talep olarak temel gelir, geçim için yetecek ücrete ihtiyaç duyan herkese iş verilmesi[2], ücretleri muhafaza ederken haftalık çalışma saatlerinin düşürülmesi[3] ya da düzgün bir emeklilik maaşı verilmesi üzerinde duran talep kadar hayırlı ve iyi bir talep değil. Üstelik o, sosyalizm koşullarında zaten gereksizleşecek bir talep.

Michael Roberts  
2 Haziran 2020

#### **Dipnotlar**

[1] Social Prosperity Network Report, “Social Prosperity for the Future: A Proposal For Universal Basic Services”, UCL, 2017, [https://www.ucl.ac.uk/bartlett/igp/sites/bartlett/files/universal\\_basic\\_services\\_-\\_the\\_institute\\_for\\_global\\_prosperity.pdf](https://www.ucl.ac.uk/bartlett/igp/sites/bartlett/files/universal_basic_services_-_the_institute_for_global_prosperity.pdf)

[2] Eddie Conlon, “Value Shop Workers: Pay Them Properly”, 9 Nisan 2020, <http://www.rebelnews.ie/2020/04/09/value-shop-workers-pay-them-properly/>

[3] Stewart Smyth, “Life After Corona: The 4-Day Week”, 24 Nisan 2020, <http://www.rebelnews.ie/2020/04/24/life-after-corona-the-4-day-week/>

**Kaynak:** <http://www.rebelnews.ie/2020/06/02/4833/>

**Çeviri:** [İştirakî]

## Dünya Bankası ve IMF



### Dünya Bankası ve IMF'nin Gizli Ajandası

Birlikte hareket eden Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) hiçbir sorunla karşılaşmadan, işlerini tıkr tıkr yürütüyor. Sadece dünyadaki korku rejimlerine düzenli olarak büyük miktarlarda borç vermekle kalmıyorlar, aynı zamanda fakir uluslara Batı'nın dayattığı acımasız koşulları kabul etmeleri için şantaj yapıyorlar. Başka bir deyişle, Dünya Bankası ve IMF, en acımasız insan hakları ihlallerinden ötürü suçlu.

Dünya Bankası'nın giriş kapısının üst kısmında "Hayalimiz Yoksulluktan Kurtulmuş Bir Dünyadır" yazısını okuduğunuzda bir anlam veremiyorsunuz. Bu ikiyüzlülüğe ben, sadece şu cümleyi ekleyebiliyorum: "Ve bunun bir hayal olarak kalacağından eminiz." Bu söz aslında, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi altında oluşturulan, ancak Amerika Birleşik Devletleri tarafından teşvik edilen iki uluslararası finans kurumunun hem yalanını hem de suçlu oluşunu açığa vuruyor.

Dışarıdan bakıldığında bu kurumlar, süttten çıkmış ak kaşık gibi görünüyorlar. İlk planda sosyal altyapıya, okullara, sağlık sistemlerine, içme suyu gibi temel ihtiyaçlara, hıfzıssıhha çalışmalarına, hatta çevrenin korunmasına, yoksulluğun azaltılmasına dönük girişimlere yardım

ettiğini düşünüyor, yoksulluğun olmadığı bir dünya için çalıştığını sanıyorsunuz.

Oysa bu iki kurum, zaten sahteydi. Yetmişlerde ve seksenlerde bu gerçeğin görülmemiş olmasına şaşırarak gerek. Zamanla insanlar gözlerini açtılar ve o berbat gerçeği, şantajı, sömürüyü ve baskıları gördüler. Peki BM himayesinde olan bu iki kurum, BM sistemi konusunda bize neler söylüyor? BM, kimlerin elinde?

Bu dünya teşkilâtı, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından, 24 Ekim 1945'te San Fransisko'da kuruldu. Teşkilâtı, uluslararası barışı ve güvenliği korumayı vaat eden 51 ülke kurdu. Bu ülkeler, dostane ilişkiler geliştirecekler, toplumsal ilerlemeye katkı sunacaklar, daha iyi yaşam standartları ve insan hakları hedeflerine destek sunacaklardı.

BM, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan barış anlaşması olarak Versay Antlaşması'nın yerini aldı. Cenevre'de imza edilen ve 10 Ocak 1920'de yürürlüğe giren Versay Antlaşması'nın amacı, silahsızlanmak, müşterek güvenlik önlemleri ile savaşı önlemek, ülkeler arasındaki anlaşmazlıkları müzakere diplomasisi yoluyla çözmek ve küresel refahı geliştirmektir. Geriye dönüp bakıldığında, tüm BM sisteminin ikiyüzlü bir saçmalık olarak kurulduğu ve insanları güçlü liderlerinin yalnızca barış istediğine inandırdığı, kolaylıkla görülüyor. Bu güçlü liderlerin hepsi de Batılıydı; O asil amaçlara hizmet ettiği söylenen Milletler Cemiyeti'nin kuruluşunun üzerinden 20 yıldan az bir süre geçtikten sonra İkinci Dünya Savaşı başladı.

\* \* \*

Bu kısa takdim bize, en nihayetinde küresel hırsızlık, dünya çapında yoksullaşan uluslar, insanların sömürülmesi, insan hakları ihlalleri ve alttakilerin varlıklarının yukarıya aktarılması, halkın elindeki varlıkların Bretton Woods kurumları denilen küçük bir elit şirket grubuna ve oligarşiye teslim edilmesi ile ilgili, BM'nin de desteklediği büyüme sürecini anlamak için gerekli bağlamı sunuyor.

Temmuz 1944'te Müttefik Kuvvetler içindeki 44 ülke (İkinci Dünya Savaşı'nı kazananlarla birlikte hareket edenler), İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası para ve finans düzenini belirli bir yapıya kavuşturmak adına, ABD'nin New Hampshire eyaletinin Carroll kasabasına bağlı Bretton Woods bölgesinde bulunan Washington Dağı Oteli'nde bir araya geldi. Kendi kendisini muzaffer ilân etmiş olan Birleşmiş Milletler'in himayesinde düzenlenen bu konferans, ABD önderliğinde gerçekleştirildi. Böylece ABD, dünyadaki finansal düzenin efendisi hâline geldi. Oysa bu, ilk planda görülmeyen, gizli bir ajanda dâhilinde atılmış bir adımdı.

Resmiyette IMF, Batı'daki "konverte edilebilir" denilen para birimlerini düzene sokmak, onların bir ons (yaklaşık 31,1 gram) altının 35 Amerikan dolarına sabitlendiği, altın standardıyla ilgili yeni kurula tabi kılmak için kurulmuştu. Her ne kadar 44 müttefik ülkeye aynı ölçüde tatbik edilecek olsa da bu altın standardı, nedense ABD doları cinsinden belirlenmiş bir altın fiyatına tabiydi. Dolayısıyla burada 44 ülkenin para birimlerinin değeri belirleyici değildi. Bu da ileride kurulacak sistemi sorgulanır kılmaktaydı. Ama kimse, bu sürecin nasıl işleyeceğini, bu düzenlemenin ne tür sonuçlar doğuracağını sorgulamadı. Bu 44 milletin hiçbir ekonomisti, altın standardı ile ilgili düzenlemedeki ihaneti sorgulama gereği bile duymadı, buna cesaret bile edemedi.

Dünya Bankası veya Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD) ise resmiyette savaşın yıkıma uğrattığı Avrupa'nın yeniden inşası için hazırlanan Marshall Planı'nı yönetmek üzere kurulmuştu. Marshall Planı, Birleşik Devletler tarafından yapılan bir bağıştı ve 1947'de bunu öneren ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın adını almıştı. Plan, İkinci Dünya Savaşı sırasında fiziksel ve ekonomik olarak harap olan Avrupa ülkelerine 13,2 milyar dolarlık dış yardım sağladı. 1948'den 1952'ye dek uygulamada kalması öngörülen planın süresinin çok kısa olduğu görüldü ve bu süre altmışların

başına dek uzatıldı. Bugünkü değer üzerinden hesaplandığında planın sunduğu yardım 135 milyar doları buluyor.

Marshall Planı, söz konusu ülkeler tarafından geri ödenmesi için temin edilen bir döner sermayedir. Marshall Planı parası, defalarca borç olarak verildi ve bu nedenle çok etkili oldu. Dünya Bankası tarafından yönetilen Marshall Fonu'nun Avrupalı muadili, Alman Maliye Bakanlığı tarafından kurulan Alman Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (KfW - *Kreditanstalt für Wiederaufbau*"nun Almanca kısaltması) isimli bankaydı.

Dünya Bankası'nın Avrupa'daki muadili olan KfW, hâlen daha varlığını sürdürmekte, daha çok dünyanın güneyindeki yoksul ülkelerde kalkınma projeleri yürütmektedir. Şimdilik daha çok Alman Hükümeti'nin fonlarıyla Alman ve Avrupa sermaye piyasalarından borç alınmıştır.

KfW, genellikle Dünya Bankası ile ortak projelerde işbirliği yapıyor. Bugün hâlâ KfW bünyesinde sadece Marshall Planı Fonu parasıyla ilgilenen özel bir departman var. Hâlâ dönen bu fonlar, Avrupa'nın yoksul güney bölgelerine kredi vermek ve aynı zamanda Doğu Avrupa ekonomilerini desteklemek için kullanılıyor, bilhassa eski Doğu Almanya'yı bugünün "Büyük Almanya'sına" entegre etme noktasında devreye sokuluyor.

Marshall Planı'nın iki unsuru özellikle ilgi çekicidir ve dikkate değerdir. İlk unsur, ABD ve Avrupa arasında kurulan bağımlılık ilişkisidir. Oysa Avrupa'yı tahrip eden, Batılı müttefik güçlerdir, savaş ise Sovyetler kazanmıştır. Sovyetler, savaş süresince 25-30 milyon insanını kaybetmiştir. Dolayısıyla aslında Marshall Planı, komünist Rusya'ya karşı bir kalkan olarak tasarlanmıştır.

Resmiyette Sovyetler batılı güçlerin, ABD, İngiltere ve Fransa'nın müttefiki ise de gerçekte komünist SSCB, özellikle Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere batının baş düşmanıydı. Marshall Planı ile ABD, Avrupa'yla kurulacak ittifakı bir biçimde

parayla satın almış oldu. Bu bağımlılık, bugüne dek varlığını sürdürdü. Sovyetler'e karşı sürdürülen, yalanlar üzerine inşa edilen Soğuk Savaş, bugün bile birçok Avrupalının henüz daha kavrayamadığı Batı'ya ait propaganda komedisinin doğrudan kanıtıydı.

İkinci unsursa ABD'nin yeniden yapılanma fonunu kendi doları üzerine kurmuş olması idi. Avrupa, böylelikle dolara bağımlı hâle gelmekle kalmadı, aynı zamanda bugün tüm Avrupa'yı istila eden ve Avro denilen para birimi için gerekli zemini teşkil etmiş oldu. Avro aslında ABD doları ile aynı imajla yaratıldığı için doların üvey evladından başka bir şey değildir. O, hiçbir şeyle desteklenmeyen bir itibari para birimidir. Birleşik Avrupa ya da şimdi Avrupa Birliği olarak adlandırılan şey, hiçbir zaman gerçek bir birlik olmadı. Burada yürürlükte olan fikir, Avrupa'ya değil, bir avuç Avrupalı hain serseri kılığına bürünmüş ABD gizli servisi elemanına aitti. Tıpkı ABD gibi kendi anayasası olan bir birleşik Avrupa'yı, bir Avrupa Federasyonu'nu kurma yönünde atılan her adım, ABD, daha çok da ABD'nin AB içerisindeki köstebeği olan Birleşik Krallık eliyle sabote edildi.

ABD, ekonomik ve askerî açıdan güçlü bir Avrupa'yı hiçbir vakit istemedi. (ABD nüfusu 330 milyonken Avrupa'nın nüfusu 450 milyon; 2019 yılında AB'nin GSYİH'si 20,3 trilyon dolarken ABD'nin GSYİH'si 21,4 trilyon dolardı.) Çoğu ekonomist, aralarındaki ilişkinin gevşek olduğu bir ülkeler topluluğunun belirlediği ortak para biriminin geleceği olmadığını, bu paranın varlığını sürdürmeyeceğini söylüyor. Ortada ortak bir anayasa da yok, dolayısıyla mali, ekonomik ve askerî olarak ortak bir hedef de bulunmuyor. Bu istikrarsız koşullar altında uzun vadede ortak bir para birimi sürdürülebilir değil. Ayrıca Avrupa Merkez Bankası, Amerikan Merkez Bankası'ndan ilham alınarak kurulmuş bir yapıdır. Oysa bu kurumun bir merkez bankası işlevi bulunmuyor. O, daha çok bir bekçi köpeği görevi görüyor. Zira her bir AB üyesi, her ne kadar egemenlik sahası

giderek daralsa da, hâlen daha kendi merkez bankasına sahip.

Şu anda 27 AB üyesinden sadece 19'u avro bölgesinin bir parçası. Avro bölgesinin bir parçası olmayan ülkeler olarak Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Macaristan, İsveç vs. kendi mali politikalarını muhafaza ettiler ve Avrupa Merkez Bankası'na bağlanmadılar. Bu bağlamda Yunanistan, 2008/2009'de imal edilmiş "kriz" in çilesini çektiğinde avro bölgesinden çıkmayı tercih etmiş olsaydı, ülke bugün muhtemelen iyileşme sürecine girmiş olacaktı. Yunanistan, böylesi bir tercih sonucunda o berbat troykanın, yani Avrupa Komisyonu'nun, Avrupa Merkez Bankası'nın ve IMF'in emirlerine ve kaptislerine tabi olmayacak, borcun çoğu iç borç olduğundan, borç almaya gerek olmadığı için borcunu içeriden düzenleme yoluna gidebilecek, dışarıdan tek kuruş borç almayacaktı.

2015 yılında yapılan kurtarma referandumunda, Yunan halkı kurtarma paketine, yani yeni üstlenilecek devasa borca karşı oy kullandı. Ama Yunan cumhurbaşkanı Çıpras sanki referandum hiç yapılmamış gibi, kalkıp halkın yüzde yetmişinin karşı çıktığı kurtarma paketine onay verdi.

Bu, sahtekârlığın açık bir göstergesiydi, zira oynanan, adil bir oyun değildi. Çıpras ve partisi, paketi belki de baskılar sonucu kabul etmek zorunda kaldı, bunu bilmiyoruz. Çıpras'ın halkını neden sattığını, tüm zenginliği IMF ve Dünya Bankası'nı arkasına almış oligarklara neden teslim ettiğini, Yunan halkını ağır yoksulluk şartlarına neden mahkûm ettiğini, işsizlik oranlarını Avrupa'nın en yüksek değerine neden çıkartma yoluna gittiğini, intihar oranlarının hızla artmasına neden sebep olduğunu asla bilemeyeceğiz.

Yunanistan, diğer AB ülkeleri "uslu durmazlarsa", yani paranın uluslararası efendilerine itaat etmenin yazılı olmayan altın kurallarına bağlı kalmamaları



durumunda başlarına neler geleceği konusunda iyi bir örnek olarak iş gördü.

Asıl korkutucu olan da buydu.

\* \* \*

Şimdi bu Kovid döneminde işler nispeten daha kolay. Yoksul ülkeler, bilhassa dünyanın güneyindekiler, salgın hastalık sebebiyle borçlanıyorlar, halklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan aldıkları borç, hızla artıyor. Veya ülkeleri borç almanın gerekli olduğuna inandırıyorlar. Gelişmekte olan ülkelerin biriken borçlarının büyük bir kısmı, tıpkı kuzeydeki ülkelerin borçları gibi, iç borç. İç borçların silinmesi için yabancı kredi kurumlarına ihtiyaç yok aslında. Zira zengin kuzey ülkelerinin IMF'ten veya Dünya Bankası'ndan borç aldığına pek tank olunmuyor.

Öyleyse Küresel Güney, bu yalana neden kansın? Kısmen yolsuzluk, kısmen baskılar, kısmen doğrudan şantajla bu ülkeler borç alma gereği duyuyorlar. Evet, akla gelebilecek en büyük uluslararası suçlardan biri olan şantaj, en önde gelen uluslararası BM'ye bağlı finans kurumları olarak DB ve IMF tarafından işleniyor.

Örneğin tüm dünya, nasıl olup da koronavirüs denilen görünmez bir düşmanın 193 BM üyesinin tamamını birden vurduğunu merak ediyor. Nasıl oluyor da Dünya Sağlık Örgütü Genel Direktörü Dr. Tedros, henüz dünya genelinde 4.617 vaka görülmüşken bu yaşananı "küresel salgın" olarak nitelendiriyor? Sonuçta da 16 Mart 2020'da tüm dünya kapanıyor. İstisnasız tüm ülkeler evlere çekiliyorlar. Brezilya, İsveç, Belarus'un yanı sıra Madagaskar ve Tanzania gibi bazı Afrika ülkeleri bu adımı atmayıp kendi kurallarını belirliyor, maske takmanın daha zararlı olduğunu görüyor, sosyal mesafenin gelecek nesillerin ve ülke kültürlerinin sosyal dokusunu bozacağını düşünüyor.

Ancak o şeytanî, derin ve karanlık devlet, "bağımsız" ülkelerle yol almak istemiyor. Tüm ülkelerin Gates'in, Rockefeller'in,

Soros gibilerin emirlerine uymasını istiyor. Kısa süre içerisinde Dünya Ekonomi Forumu başkanı Klaus Schwab da bu emirlere destek sunuyor. Birden Brezilya'da vaka sayılarının hızla arttığına ilişkin haberler işitiyorsunuz. Tek soru bile sorulmuyor. Herkese test yapılıyor, birçok önemli bilim insanının değersiz gördüğü PCR testleri ile ilgili tartışmalara bakılmıyor. Sadece devletlerinden para alan, yozlaşmış, satılık bilim insanları, bu testin güvenilir olduğunu söylüyorlar. Sonra Bolsonaro'nun hasta olduğu, Brezilya ekonomisinin çöktüğüne ilişkin haberler geçiliyor.

### **Tesadüf mü?**

Dünya Bankası ve IMF, ya hibe ya da düşük faizli krediler olarak, çoğunlukla borç erteleme konusunda büyük yardımlar sunuyor. Ama bu yardımlar, belirli şartlarla yapılıyor: borç alan ülke, Dünya Sağlık Örgütü'nün kurallarına uyacak, testleri yapacak, aşıları zorunlu kılacak. Batılı devletlerin kaynaklarınızı çalmasına ve özelleştirmelere izin verirseniz, Dünya Bankası ve IMF yardımını almaya hak kazanıyorsunuz.

Dünya Bankası, salgınla mücadele için yürütülen operasyonların hâlihazırda yüz gelişmekte olan ülkeye ulaştığını duyurdu. Bu anlamda dünya nüfusunun yüzde yetmişine ev sahipliği yapan bu yüz ülke, 160 milyar doların üzerinde borç almış durumda. Bugün itibarıyla, salgının patlak vermesinin üzerinden altı ay sonra, ikinci dalganın orta yerinde yardımlar katlanarak çoğalıyor ve 193 BM üyesine ulaşıyor. Bu da tüm ülkelerin, hatta en fakirlerin en fakirleri arasında bulunan ve sürece belli ölçüde itiraz etmiş olan Madagaskar ve Tanzania gibi Afrika ülkelerinin bile, kötü şöhretli Bretton Woods kurumlarının baskı veya şantajına nasıl boyun eğdiklerini açıklıyor.

Dolar, herhangi bir ekonomi tarafından desteklenmeyen itibari bir para olduğu için, bu kurumlar, dolar temini konusunda hiçbir sorunla karşılaşmıyorlar, zira dolar, "sıcak hava"dan üretilebiliyor, borç veya

hibe olarak fakir ülkelere borç şeklinde verilebiliyor. Bu ülkeler, uluslararası finans kurumlarının baskısı nedeniyle, bundan böyle sonsuza dek kurtuluş gününü görmek adına Batılı efendilere kul olacaklar. Kovid-19, finans piyasaları için varlıkları aşağıdan yukarıya doğru aktarmak için mükemmel bir araç.

Serveti en üstte yoğunlaştırmak için bir ya da iki, hatta üç yeni Kovid dalgasına ihtiyaç var. Her şey planlı ilerliyor. Dünya Ekonomi Forumu, korkunç fikirler içeren *Kovid-19: Büyük Sıfırlama* isimli kitabında önümüzdeki süreçle ilgili senaryoları aktarıyor. Taşlar yerine oturuyor. Batılı entelektüellerimiz bu kitabı okuyor, analiz ediyor, eleştiriyor ama biz onu incelemiyoruz bile. Oturup dünyanın sıfırlanacağı günü bekliyoruz. Plansa görev bilinciyle hareket eden Dünya Bankası ve IMF eliyle uygulanıyor, üstelik yapılanlar, “dünyaya iyilik ediyoruz” yalanı ardına gizleniyor.

Peki Dünya Bankası ve IMF, Kovid plandemisinden önce farklı bir role mi sahipti? Hayır. Eskiden olduğu gibi bugünde bu kurumlar, sömürü, borçlandırma ve köleleştirme için varlar. Kovid’in ortaya çıkışıyla elleri rahatladı sadece. 2019 yılının sonuna dek Dünya Bankası ve IMF, Batı’nın göz koyduğu doğal kaynaklara, petrole, altına, bakıra, kıymetli arazilere sahip gelişmekte olan ülkelerin çoğunun kapısını çaldı.

Gerçekte herhangi bir borca ihtiyacı olup olmadığına bakılmadan, yapısal düzenleme kredileri adı altında bu tür ülkelere yardımlar yapıldı. Bugün bu krediler, tıpkı renkli devrimler gibi, farklı biçimler ve renklerde sunuluyor ve genelde destek amacıyla veriliyor. Ben bunlara “boş çek” diyorum. Zira kimse, paranın başına ne geldiğine hiç bakmıyor, hiçbir işlemi kontrol etmiyor. Bu süreçte ekonomilerini yeniden yapılandırmak, kamu hizmetlerini rasyonel bir zemine kavuşturmak, suyu, eğitimi ve sağlık hizmetlerini, ayrıca elektriği, otoyolları ve demiryollarını özelleştirmek zorunda kalan ülkeler, ellerindeki doğal kaynakları kullanmaları

konusunda dış güçlere tavizlerde bulunuyorlar.

Ulusal kaynakların çalınması üzerine kurulu olan bu dolandırıcılığı halk, hiç görmüyor. Ülkeler, giderek Batılı mutemetlere bağımlı hâle geliyorlar. Halkın ve kurumların sahip olduğu egemenliğin yerinde yeller esiyor. Rüşvet alan varsa veren de vardır. Maalesef rüşvete ve yozlaşmaya teslim olmuş kişilere güneyin yoksul ülkelerinde sıklıkla rastlanıyor. Üç kuruş için ülkeler, ABD’yi ilgilendiren kimi BM kararlarının oylandığı toplantılarda ABD ile birlikte oy kullanıyorlar. Bu gerçek de bizi BM’nin dayandığı, yozlaşmış ve çürümüş sistemle ilgili meseleyle karşı karşıya bırakıyor.

1944’te iki Bretton Woods organizasyonu kurulduğunda belirlenen oylama sistemi uyarınca “her ülkeye bir oy” ilkesi lafta kaldı, neticede ABD her iki kurumda mutlak veto yetkisine kavuştu. Ülkelerin oy kullanma hakları, GSYİH gibi belirli ekonomik göstergeleri temel alan karmaşık bir formül üzerinden belirlenen sermaye katkılarına göre tespit edildi. Bugün ABD’nin her iki kurumdaki veto hakkı ve oy hakkı, yüzde 17’lik bir pay üzerinden belirleniyor. İki kurum, toplamda 189 üyeye sahip.

\* \* \*

Kovid, bu BM’ye bağlı, Bretton Woods kaynaklı, “resmiyet”i olan, beynelmilel finans kurumlarının BM sistemine tam olarak nasıl entegre edildiğinin, birçok ülkenin ellerinde daha iyi bir seçenek olmadığı için güvenmek zorunda kaldığı bu kurumların sistemin parçası hâline geldiğinin görülmesini sağladı.

Ama gene de şu soru sorulmalı:

Zevahiri kurtaran, ikiyüzlü ve yozlaşmış bir sistem mi yoksa bu distopik sistemi ortadan kaldırıp, her bir katılımcı ülkenin egemenlik haklarını gözetken, yeni demokratik şartları esas alan yeni bir sistem mi kurmak daha hayırlıdır?

Peter Koenig  
18 Kasım 2020

**Kaynak:** <https://journal-neo.org/2020/11/18/the-secret-agenda-of-the-world-bank-and-imf/>

[Peter Koenig, ekonomist ve jeopolitika analizcisidir. Otuz yılı aşkın bir süre Dünya Bankası'nda çalışan Koenig, Implosion isimli, kendi ilk elden tecrübelerini aktardığı ekonomi kitabını kaleme aldı.]

**Çeviri:** [İştirakî]

## Salgın Sonrası Yağma



Hindistan gibi yerlerde geleneksel çiftçilik pratikleri, büyük teknoloji devlerinin ve özel tarım işletmelerinin ağır baskısıyla yüzleşecekler. Bu pratikler, laboratuvarda yetiştirilmiş gıdalar, GDO'lu ürünler, genetiği değiştirilmiş toprak mikropları, veri toplama araçları, dronlar ve diğer “yıkıcı” teknolojilerin önünü açacaklar.

Söz konusu vizyon, şoförsüz makinelerin yönettiği, dronların izlediği, işleme tabi tutulacak endüstriyel “biyomadde” için patenti alınmış, genetiği değiştirilmiş, gıdaya benzer bir forma kavuşturulacak tohumlardan pazarda satılacak ürünler üretecek, kimyasallara boğulmuş çiftçisiz çiftlikleri içeriyor.

Kovid salgını sonrası dönem konusunda Dünya Bankası, ülkelere yapısal reformları yapmaları karşılığında yardımlar yapacağını söylüyor. Muhtemeldir ki bu reformlar, bireysel borçlar verilmesi ve genel temel gelir karşılığında on milyonlarca küçük çiftçinin topraktan kopartılmasını öngörüyor. Bu çiftçilerin yerinden yurdundan kopartılması, beraberinde köylerinin ve kültürlerinin yok edilmesi, esasen Gates Vakfı'nın talep ettiği bir şey. Vakıf, alaycı bir dille bu süreci, “toprak hareketliliği” olarak adlandırıyor.

Bill Gates ve bu büyük sıfırlama işlemi ardındaki zenginler, “beyazlar kurtarıcıdır” anlayışına sahipler. Bu modası geçmiş sömürgeci anlayış, emperyalizmin mülksüzleştirme stratejileri için gerekli fikri zemini sağlıyor. Sömürgeciler,

madenciliği, çiftçilerin elindeki bilgileri temellük etme ve metalaştırmayı bu bağlamda ele alıyorlar, araştırma imkânlarının ve tohumların şirketlerin eline geçmesini istiyorlar, fikri mülkiyetin gizliliğini güvence altına alıyorlar, fikri mülkiyet kanunları ve tohum mevzuatları ile tohum konusunda tekel hâline geliyorlar.

Hâlen daha tarıma dayalı bir toplum olan Hindistan'da salgın öncesinde zaten ağır borçlar altında ezilen çiftçilerin toprakları, salgın sonrasında teknoloji devlerine, finans kurumlarına ve küresel tarım işletmelerine peşkeş çekilecek.

Gıda üretimi, doğa ve kültürel köklere sahip, hayata anlam ve ifade katan inançlar arasındaki bağın kopması ile birlikte, elimizde laboratuvarda üretilmiş yiyeceklerle yaşayan, devletten aldığı gelire bağımlı olan, üretimle ilgili faaliyetlerden uzaklaştırılmış, kendisini gerçekleştiremeyen, yalnızlaştırılmış bireyler kalacak.

Teknokrat aklın sürece müdahale etmesiyle kültürel çeşitlilik ortadan kalktı, toplumsal bağlar anlamını yitirdi, yüzlerce yıllık geleneksel bilgiden beslenen tarımsal ekosistemler yok oldu.

Ne yazık ki *Guardian*'da yazan George Monbiot gibi isimler, bu büyük sıfırlama işlemine destek sunuyorlar. 2020 tarihli makalesinde[1] Monbiot, çiftçisiz çiftlikleri ve devasa fabrikalarda mikroplardan üretilen “çakma” ürünleri iyi bir şey olarak takdim ediyor.

Buna karşın Vandana Şiva ise şunları söylüyor:

“Çiftlik yüzü görmeden, laboratuvar ortamında ileri teknoloji ile üretilmiş gıda ürünlerinin gezegeni kurtaracağını söyleyen anlayış, bizi bugünkü duruma sürüklemiş olan, bizi doğadan ayrı ve doğanın dışında gören aynı mekanist zihniyetin bir uzantısıdır. [...] Gezegeni,

*çiftçilikle geçim yollarını ve sağlığımızı yok eden endüstriyel tarım, işte bu anlayışı temel alıyor.*

*'Suyu yiyeceğe dönüştürmek', ikinci dünya savaşı döneminden kalma bir fikir. O dönemde fosil yakıtı temel alan kimyasal gübreler sayesinde 'ekmek' sahibi olacağımız söylenmiştir. Oysa bu anlayış üzerinden okyanuslarda ölü bölgeler oluştu, ayrıca çevreye karbondioksitten üç yüz kat daha fazla zarar veren, azotlu asit içeren sera gazı salınımlarına maruz kaldık, dahası, zamanla toprak çölleşti. Biz, doğadan ayrı ve doğanın dışında değiliz, onun parçasıyız. Gıda, bizi dünyaya, ormanlar gibi farklı varlıklara bağlayan şeydir. Bu bağsa bağırsaklarımızda bulunan ve bedenimizi hem içeriye hem de dışarıya dönük olarak sağlıklı kılan trilyonlarca mikroorganizma aracılığıyla kurulmaktadır.'*[2]

Çevreci bir isim olan Monbiot, laboratuvarlarda üretilmiş gıdaları destekliyor, çünkü aklında sadece endüstriyel çiftçilik denilen çarpık fikre yer var. Kimyasala bağımlı endüstriyel tarımın çevre için yol açtığı tehlikeli sonuçlardan muaf olan zirai-ekolojik yöntemleri hiç bilmiyor. Monbiot bize, şirketlerin kontrolündeki çiftçilikle ilgili iki modelden birini seçmemizi öneriyor. Bu model, bizim toprakla ve insanlarla bağımızı kopartmamızı, bizi tümüyle gıda demokrasisi veya gıda egemenliği türünden kavramları tanımayan kâr düşkünlüğüne ve ahlaksız çıkarlara bağımlı olmamızı istiyor.

Öte yandan laboratuvarlarda üretilmiş belirli gıda ürünleri, metalaştırılmış mahsul formunu almış biyomaddeye ihtiyaç duyuyor. Bu da uzak ülkelerde topraklara el konulmasını ve gıda güvenliği

ile ilgili olumsuz sonuçların ortaya çıkmasını gerekli kılıyor. Meseleyi daha iyi anlamak için bu noktada Arjantin'de yürürlükte olan, sadece Avrupa'daki hayvanlar için değil, tüm dünya pazarı için soya üreten, pestisitlere bağımlı GDO'lu tohumlar kullanan tek ürünlü tarım uygulamalarının sağlık, toplum ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerine bakılmalı.

Ön planda duran yazarlar, şirketlerin ihtiyaçları doğrultusunda sağda solda gevezelik yapmak yerine, 2015'te Nyeleni'nin kaleme aldığı, anti-empyralist bir nitelik taşıyan Uluslararası Zirai Ekoloji Forumu Deklarasyonu türünden adımlara destek olmalılar. Bu deklarasyon, hakiki zirai ekolojik gıda üretimini esas alan yeni kır-şehir bağları oluşturulmasından bahsediyor. Ayrıca zirai ekolojinin yereldeki üreticilerin ve toplulukların toplumdaki güç yapılarına karşı koyup onları dönüştürmeleri gerektiğini söylüyor. Bu noktada da deklarasyon, tohumların, biyolojik çeşitliliğin, toprak ve arazilerin, suyun, bilginin, kültür ve müştereklerin kontrolünü dünyayı besleyenlerin eline teslim etmek gerektiği üzerinde duruyor.

Yani gıda ürünlerinin oluşum sürecini ve ürünlerin yetiştirilme tarzını kamu yararı tayin etmeli, özel şirketlerin gücü değil. Zira bu şirketler patentlerle hareket ediyor, kontrolü ele geçiriyor, ticari kazanç peşinde koşuyorlar. Çiftçileri, tüketicileri ve tüm bölgeleri küresel tedarik zincirlerine ve tohum, pestisit gibi konular veya sağlıksızlık üzerinden zaten sorunlu olan ürünlere teslim olmaya mecbur ediyorlar. Tüketiciler açısından kamu yararı, ileride bir küresel salgın daha görüldüğünde bağımsızlığı artıracak, beslenme imkânlarını zenginleştirecek daha çeşitli yeme alışkanlıklarını da içeriyor.

Dünya genelinde artık ileride yaşanacak şoklarla başa çıkabilecek, kısa gıda tedarik zincirleri üzerine kurulu, merkezsizleştirilmiş, lokal toplulukların mülkiyetinde olan gıda sistemlerine her zamankinden daha fazla ihtiyaç var. Ne var ki tüm yıkıcı sonuçları ile birlikte endüstriyel tarımı ve küresel zincirleri

temel alan işletme modellerine sahip gıda şirketlerinin elindeki güç dikkate alındığında, önümüzde birçok engelin olduğu görülecektir.

Koronavirüsle bağlantılı kapanmalar sebebiyle yaşanan yıkım sürecinin ardından Dünya Bankası Başkanı David Malpass, yoksul ülkelere ayakları üzerinde durabilsin diye yardım edileceğini, bu yardımların neoliberal reformların yapılması ve kamu hizmetlerinin ortadan kaldırılması şartıyla sunulacağını söyledi.[3]

Malpass'ın dediğine göre ülkeler, ileride toparlanma sürecini kısaltmalarına katkıda bulunacak yapısal reformları uygulamak ve bu sürecin güçlü bir şekilde işletilmesi konusunda gerekli güveni tesis etmek gibi bir ihtiyaçla yüzleşecekler.

*“Düzenleme noktasında fazla kurala sahip olan, fazla teşvik veren, olumsuz lisanslama uygulamalarına sahip, ticareti koruma konusunda engeller çıkartan ülkelerle çalışma yürütüp onların bu toparlanma sürecinde piyasalara destek olmasını, tercihlere saygı göstermesini ve daha hızlı büyüme ihtimalleri üzerinde durmasını sağlayacağız.”*

Tarım konusunda bu tür bir yaklaşım, zengin ülkelere fayda sunacak şekilde, piyasaların açılması anlamına geliyor. George Monbiot gibi gazetecilerse nedense tarım sahasında ortaya çıkan teknolojinin (yapay zekâlı dronlar, genetiği düzenlenmiş ürünler, sentetik gıda vs.) her şeyden önce şirketlerin güçlenmesi için gerekli bir araç olduğunu kabule yanaşmıyorlar. Oysa tarım, zirai işletmelerin çıkarlarına hizmet eden, bu firmaların küresel gıda zinciri üzerindeki kontrollerine destek sunan ABD dış politikasının uzun zamandır üzerinde durduğu bir konu.

Ekonomi profesörü Michael Hudson meseleyi şu şekilde izah ediyor:

*“Amerikan diplomasisi, Üçüncü Dünya'nın büyük bir kısmını tarım ve gıda tedariki üzerindeki hâkimiyet sayesinde kontrol altına alabildi. Dünya Bankası'nın jeopolitika temelli borç para verme stratejisi, ülkeleri kendi ürünleriyle beslenmek yerine, kâr amaçlı, plantasyon temelli ihracat ürünleri yetiştirmeye ikna etmek suretiyle, gıda yoksunu bölgeler hâline getirdi.”*

Dolayısıyla çiftçisiz çiftlikleri ve laboratuvarlarda üretilmiş gıdaları içeren cesur yeni dünyada her şeyin farklı olacağını söylemek, nahiflik. Ülke içerisinde yüzleşilen, salgın sebebiyle alınan kapanma ve kısıtlama kararları ile iyice derinleşen ekonomik kriz ve durgunluk karşısında Batılı tarım şirketleri, ister yeni teknolojilere isterse eskinin yeşil devrim yöntemlerine sırtını dayasın, dünya genelinde sahip olduğu konumu daha da güçlendirmek için uğraşacaktır.

Colin Todhunter  
14 Ocak 2021

#### **Dipnotlar**

[1] George Monbiot, “Lab-grown Food Will Soon Destroy Farming-and Save the Planet”, 8 Ocak 2020, <https://amp.theguardian.com/commentisfree/2020/jan/08/lab-grown-food-destroy-farming-save-planet?twitterimpression=true>

[2] Vandana Şiva, “Rewilding Food, Rewilding Farming”, 24 Ocak 2020 <https://theecologist.org/2020/jan/24/rewilding-food-rewilding-farming>

[3] “Remarks by David Malpass”, 23 Mart 2020, <https://www.worldbank.org/en/news/speech/2020/03/23/remarks-by-world-bank-group-president-david-malpass-on-g20-finance-ministers-conference-call-on-covid-19?cid=ECR TT worldbank EN EXT>

[4] Michael Hudson, “Think Tank Memories”, 9 Ekim 2014, <https://michael-hudson.com/2014/10/think-tank-memories/>

**Kaynak:** <https://dissidentvoice.org/2021/01/reimagining-the-world-agroecology-and-post-covid-plunder/>

**Çeviri:** [İştirakî]

## Pandemi Koşullarında Sınıflar Mücadelesi



ABD'nin ilk koronavirüs vakası, Washington eyaletinde rapor edildi ve takvim yaprakları o gün 19 Ocak 2020'yi gösteriyordu.

Mart ayının sonu itibarıyla hastalığın artış hızını azaltmak için 245 milyon Amerikalı eve kapatıldı, çeşitli yasaklar getirildi. Ana akım medya milleti, abartılı grafikler, tıbbi imkânlardaki yetersizliğin yol açacağı tehditlere dair tespitler ve her yerin dezenfekte edildiğiyle ilgili görüntülerle terörize etti. Bilim, halkın kurallara riayet etmesini sağlamak adına, silâh gibi kullanıldı. Medya, kapanma karşısı göstericileri, “halkı tehlikeye sokan gericiler” ve “beyni yıkanmış beyaz milliyetçiler” olarak takdim etti.

Bugün milyonlarca Amerikalı yoksullaştı ve sefaletin eşiğine gelip dayandı. Teşvik amaçlı dağıtılan paralar, çoğunlukla şirketlere dağıtıldı. 160.000 küçük işletme kapandı. Mart ve Nisan aylarında kaydedilen işsiz sayısı, 30 milyonu buldu. Geçici iş kayıpları kalıcılaştı. 12 milyon işsiz, Kongre yeni bir yardım paketini kabul etse bile, sosyal yardımlarının kesildiğine şahit olabilir. Evsizlerin sayısı hızla artıyor, 11,4 milyon hanenin kira ve fatura borcu 70 milyar doları buluyor. 40 milyon insan, evinden atılma tehlikesiyle karşı karşıya. Bazı eyaletlerde aşevleri önünde kilometrelerce kuyruk oluşuyor. Her dört çocuktan birinin gıda güvensizliği sorunuyla yüzleşmesi bekleniyor.

Öte yandan Walmart ve Target, satış rekorları kırıyor. Amazon, kârlarını üç katına çıkarttı, Jeff Bezos, bu süreçte 70 milyar dolar kazandı. Milyarderler hep birlikte, Mart ayından beri bir trilyonun üzerinde kâr elde ettiler. Alphabet, Amazon, Apple, Facebook ve Microsoft'un borsanın toplam değerinin yüzde yirmisini ellerinde bulunduruyor. Teknoloji endüstrisi, eşi benzeri görülmemiş düzeyde servete ve hâkimiyete sahip oldu. 2017 yılından beri petrolden daha değerli olan verilerin ekonomik parmak izini büyütmesi ve nüfuz alanını genişletmesi bekleniyor.

İşsizlik, açlık, kurumlardaki çöküş ve toplumsal bağların çözülmesi, virüse ait semptomlar değiller. Bunlar, sınıf savaşında dolaylı olarak açığa çıkan şiddetin parçası. Pandemi, modern insanlık tarihinin gördüğü, yukarıya doğru gerçekleşen en büyük servet transferi için en uygun günah keçisi. Halk sağlığı politikası bahanesinin ardına sığınan elitler, çalışma koşullarının kötüleşmesi ve sonraki nesillerin yaşam kalitesinin düşmesi ile sonuçlanacak bir karşı-devrime imza attılar.

### **Kendi Kendisini Doğrulayan Kehanet**

Ölüm, hastalık ve pandemiler, insan hayatının her daim birer parçasıydı ve öyle de kalacaklar. Her yıl 2,8 milyon Amerikalı ölüyor. Dünya genelinde bu sayı 56 milyonu buluyor. Her yıl 1,3 milyon insan veremden, 445.000 insan sıtmadan, 290 ilâ 650 bin kişi ise gripten ölüyor. 1968'de H2N3 salgını sebebiyle bir ilâ dört milyon insan ölmüş, ama tüm işletmeler ve okullar açık kalmış, geniş kitlelerin katıldığı sayısız etkinlik gerçekleştirilmişti.

Süresi belirsiz kapatmalar, dünya ölçeğinde, hastalığı kontrol yöntemi olarak daha önce hiç kullanılmamıştı. Bu deneme-yanıma yöntemi üzerine kurulu kısıtlama kararlarının ardındaki kuruluşa uzun süredir itibarsız olan Emperyal Kolej'di. Onun geliştirdiği model, salgın sonucu ABD'de 2,2 milyon insanın öleceği öngörüsünde bulunmuştu. O süreçte birçok

epidemiolog ve doktor, bu türden tahminleri sorguladı ve elde kapatmaları meşru gösterecek yeterli miktarda veri olmadığını söyledi.

Virüsün öldürme oranı, bilhassa 65 yaş altı insanlarda düşük. ABD’de Kovid kaynaklı ölümlerin yüzde 94’ü ek hastalıklarla birlikte gerçekleşti. Birçok istatistik temelli analiz, kapatma tedbirlerinin öldürme oranını düşürme noktasında etkili bir strateji olmadığını ortaya koyuyor.

Mart ayında daha önce hiç uygulanmamış olan politikalar, Kuzey İtalya’dan gelen videolar ve oradan aktarılan şoke edici hikâyeler üzerinden rasyonalize edildi. Bölgede yer bulunmayan yoğun bakım üniteleri, Avrupa ve ABD için bir tür ikaz olarak ele alındı. Oysa kimse, Lombardi’nin hâlihazırda uygulamada olan özelleştirme çalışmalarından olumsuz yönde etkilendiğini, gribin musallat olduğu hastane sisteminin giderek küçüldüğünü bilmiyordu. Ana akım medya, bu gerçeği görmezden geldi ve ekonomik faaliyetlerin durdurulması kararının mucizevi bir biçimde virüsü yok edeceğini söyleyen efsanenin gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Gerçekte ise kapatmalar, tasarruf tedbirlerinin hızla uygulanmasını sağladı ve daimi kriz koşullarına dair kehanet, bu sayede kendi kendisini doğrulamış oldu.

Bakımevlerindeki personel yetersizliği ve kapatmalarla birlikte artan işten çıkartmalar sebebiyle Kovid kaynaklı ölü sayıları hızla arttı. ABD’de yaşanan Kovid kaynaklı ölümlerin yüzde kırkı, bakımevleriyle bağlantılı. Vermont’taki her altı ölümden biri, bakımevlerinde gerçekleşmiş. Milyon kişi başına düşen en yüksek Kovid kaynaklı ölüm sayısına sahip olan New York’ta hastaneler, 6.300 yaşlı Kovid hastasını gerisin geri bakımevlerine gönderdiler. Korunmayan, yetersiz hizmet alan ve yalnız olan yaşlılar, bir yandan da yalnızlık belası sebebiyle yavaş yavaş öldürülüyorlar. İzolasyon, kalp hastalığı, felç ve Alzheimer riskini artırıyor. Neticede izolasyon, obezite ve günde 15 sigara içmek kadar tehlikeli.

Yaşlılarda sağlıkla alakalı riskleri finansal güvensizlik de artırıyor. Ekonomik faaliyetlerin durdurulması ile dünya genelinde emeklilik fonları daraltıldı, muhtemelen bu fonlar, eski hâllerine bir daha asla kavuşamayacak. İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte dünyaya gelmiş olan milyonlarca insan, yeterince para biriktirme imkânı bulamadan erken emekliliğe mecbur edildi. Birçok Amerikalı, mecburen erken davranıp emeklilik fonlarından medet ummak durumunda kaldı. Kongre Bütçe Bürosu’nun tahminine göre Sosyal Güvenlik fonlarındaki 2,8 trilyon dolar, düşük istihdam ve işsizliğin sosyal yardımlar üzerindeki etkisine bağlı olarak, on yıl içerisinde sıfırlanacak.

Kapatmalar, çocuklar için de ağır sonuçlara yol açıyor. Ocak 2021’de birinci sınıftan on ikinci sınıfa kadar tüm sınıflarda eğitim gören çocuklar ders başı yapacak olsa da bu, öğrencilerin yedi ay boyunca eğitim alamadıkları gerçeğini değiştirmiyor. Okuryazarlık ve eğitim düzeyleri yaşam süresi açısından önemli göstergeler, dolayısıyla bu öğrenim düzleminde yaşanan söz konusu kayıpla birlikte öğrencilerin yılları çalınmış oldu. Dahası, acil servise gidip durdukları için oluşan psikolojik rahatsızlıklar da çocukları kötü yönde etkiliyor. Ayrıca mevsimsel virüslere ve doğal patojenlere maruz kalmadıkları için çocukların ileride bağışıklık sistemleri de zayıflayacak.

Kronik sağlık sorunları bulunan veya acilen tıbbi tedavi görmesi gereken insanlar açısından kapanma, uzun vadede felâkete sebep olacak sonuçlara yol açıyor. ABD’de kanser görüntüleme işlemlerinin sayısı, bahar ayında yüzde 86-94 oranında düştü. Birçok hastane, rutin ameliyatlardan ve tedavi işlemlerinden gelen gelirin eksilmesi sebebiyle kapanmak zorunda kaldı. Genel beklentiye göre bu yılın sonunda hastanelerin toplam kaybı, 323 milyar doları bulacak. Nisan ayı içerisinde 1,4 milyon hastane personeli işten çıkartıldı, öte yandan özel sağlık sigortası şirketleri kârlarını ikiye katladılar.



Sağlık hizmetleri altyapısına gereken yatırımların yapılmadığı koşullarda merkezî devletin, eyalet yönetimlerinin ve yerel idarelerin salgının etkilerini azaltmaya yönelik geliştirdikleri stratejilere kimse güvenmediği gibi bu stratejiler herhangi bir etki de yaratmadı. Seçimle işbaşına gelen devlet yetkilileri, korkuyu artırmak ve bireyleri virüsün yayılması ile ilgili olarak suçlamak amacıyla, vaka sayılarını yüksek gösterip durdular. Sonuçta bugün hep birlikte hayatları, insanları öldürerek kurtarıyoruz. Burada, dışarıdan zorla dayatılmış bir hata veya kötü uygulanmış iyi bir politika fikri değil, sağlık protokolleri maskesi ardına gizlenmiş bir ekonomi ajandası söz konusu.

### **Yeni Kast Sistemi**

Kaliforniya valisi Gavin Newsom, çocuklarına evde özel hocalardan ders aldirtirken, devlet okullarında okuyan öğrencileri sanal eğitime mecbur ediyor. Bir iki hafta önce kapalı bir mekânda maskesiz olarak, Michelin listesine girmiş, üç yıldızlı bir restoranda, kişi başı 850 dolar ödedikleri yemekte lobcilerle akşam yemeği yedikten sonra vali, eyaleti ikinci kez eve kapattı. Newsom, kuralları çiğneyen birçok siyasetçiden, elitten ve bürokrattan biri. Burada o hiç değişmeyen toplumsal düzen, tüm somutluğuyla karşımıza çıkıyor. Yeni kast sisteminde zenginler, temiz ve hastalısız kabul edildikleri için belirli politik ve toplumsal imtiyazlara sahip olurlarken, bir kişinin geliri düştükçe o oranda daha fazla hastalıklı ve kirli muamelesi görüyor.

“Evden çalışma” fikri üzerine kurulu kast sisteminde kapanmayı şevkle savunanların amacı, riski kendilerinden uzak tutup onu zaruri işleri yapan işçilerin ve yoksulların üzerine atmak. Bugün işgücünün sadece yüzde kırkı, evde kalabilecek ekonomik imkâna sahip. ABD’de yetişkinlerin yüzde 43’ü, yeterli sağlık sigortasına sahip değil. Ücretli hastalık izninden düşük gelirli işçilerin sadece yüzde 31’i yararlanabiliyor. Bu oran, yüksek gelirli işçilerde yüzde 92. “Evde kal”, esasen virüsü erdemli bir tavır takınmak suretiyle kapmadığına inanan

meslek sahiplerinin kendilerini tebrik eden tutumları dâhilinde dillerine doladıkları bir slogan. Oysa virüsün öldürme becerisini temelde gelir düzeyi belirliyor.

Kapanmayı bağnaz bir tutumla savunanlar, milyonlarca insanı serflik düzenine teslim edecek olan, emeği ezerek onu yeniden organize eden müdahalelere yönelik rızanın imal edilmesine katkıda bulundular. Evden çalışma üzerine kurulu yaşam tarzı, ancak malları nakil, tasnif ve teslim eden lojistik işçilerinin emeği ile mümkün. Hâlihazırda Şubat ayı içerisinde boş kalan iş sayısı, on milyonu buldu. Birçok işçi, yarı zamanlı, sözleşmesiz işlerde çalışmaya mecbur edildi ki bu, uzun ve zorlu mücadelelerle elde edilen koruma zırhının onlarca yıllık uğraşla kaldırılmasını öngören bir çalışma modeli.

Obama-Biden yönetiminde oluşturulan yeni işlerin yüzde 94’ü kısa süreli. 2017’de işçilerin yüzde 34’ü, bu kısa süreli işlerde istihdam edildi. İşletmelerin kapatılması ile birlikte bu süreç hızlandı. Paket servis uygulamalarının kârına kâr kattığı koşullarda işçiler, iki yakalarını bir araya getirebilmek için mücadele ediyorlar.

OnlyFans türünden abonelik esaslı üzerine kurulu platformlar, kapanmanın başladığı günlerde hesaplarının kabardığına şahit oldular. Mart ayında OnlyFans şirketinin kullanıcı sayısı, 60.000 yeni üye ile birlikte, yüzde 75 arttı. Eve kapanma sayesinde şirketin değeri bir milyar dolara ulaştı. Oysa kullanıcılarının büyük bir kısmı, ayda 145 dolardan az geliri olan insanlardan oluşuyor.

Uluslararası planda işyerlerinin kapanması ve tedarik zincirlerindeki kırılmalar sonucu 305 milyon insan işini kaybetti. Hâlihazırda enformel sektörde çalışan 1,6 milyar işçi, geçim imkânlarını yitirme riskiyle karşı karşıya. Bu yıkım süreci, ileride yaşanacak kıtlıkla ve verem gibi tedavi edilmemesi durumunda ölüme sebep olan hastalıklardaki artışla birlikte daha da ağırlaşacak. Temmuz ayı içerisinde gıda marketlerinin kapanması sonucu bir ay içerisinde on bin çocuk öldü. Bu yıl açlık

meselesiyle yüzleşen insanların sayısı iki katına çıkıp 265 milyona ulaşırken, tonlarca gıda ürünü çöpe atılıyor, mahsul tarlalarda çürümeye terk ediliyor.

Kovid krizinin başlangıcında Amerikan solunun sesi en fazla çıkan kesimi, ekonomik faaliyetlerin durdurulmasının milyonlere ve kapitalizme karşı koymanın bir yolu olduğunu söyledi. Oysa bu insanlar, finansçıların ekonomik daralmayı kâr elde etme yolu olarak kullanabileceklerini görmüyorlardı. Birçok solcu, ekonomik faaliyetlerin durdurulması ile oluşacak devasa yıkımı görmezden gelmeyi tercih etti ve Kovid krizinin bir fırsat sunduğunu söyledi. Bugün sol, yapılacak yardımlarla sorunların giderileceği yanılması savunmaya devam ediyor, ama öte yandan işçilerin emeklilik maaşlarına el konuluyor, çocuklar geleceksizleştiriliyor, 150 milyon insan, dünya genelinde aşırı yoksulluk koşullarına sürükleniyor. Beceriksiz liderler, eve kapatma sürecini ellerine yüzlerine buluşturuyorlar. Aslında eve kapatma süreci kusursuz bir biçimde işletiliyor, zira liderlerin derdi, halk sağlığı değil, STK'ların teşkil ettikleri endüstri kompleksinin oluşturduğu gerici neoliberal ajandanın hızla uygulanması.

### **Ortaçağ'a Giriş**

Solunum rahatsızlıklarına yol açan virüsten daha karanlık bir döneme adım atıyoruz. Güvenlik bahanesi ardında büyük bir hırsızlık gerçekleşiyor. Sadece işçilerin, emekçilerin işleri, birikimleri ve mülkleri çalınmıyor, ayrıca belirli bir anlama sahip hayatımız da çalınıyor. Japonya'da sadece Ekim ayında yaşanan intihar vakalarının sayısı, ülkede Kovid'den ölenlerin sayısını aştı. ABD'de gençlerin yarısından fazlasında depresyon belirtilerine rastlanıyor. Her dört gençten biri intiharı düşünüyor. Aşırı ilaç kullanımı, 2019 yılına kıyasla yüzde 20 arttı.

Bu yeni feodal distopya, sadece mülk sahibi sınıfın, teknoloji şirketlerinin yönetim kurullarının, yatırımcılarının, STK'ların ve özel vakıfların hayrına. Bu güçler, işçileri

bilerek ve kasten yoksullaştırıyorlar. IMF'in gelişmekte olan ülkelere verdiği Kovid kredilerinin yüzde sekseni, kamu sektöründe iş imkânlarının ortadan kaldırılması, sağlık hizmetlerinde yapılacak kesintiler türünden tasarruf tedbirlerinin uygulanması şartıyla veriliyor. ABD'de ilk 25 içerisindeki şirketlerin on yedisi, bu yıl içerisinde 85 milyar dolar daha fazla kâr elde edecek, bu sürecin semeresini ise hissedarlar toplayacak. Aynı dönemde Amerikalı işçilerin cebinden 1,3 trilyon dolar çıktı.

Kovid döneminde yaşanan sınıflar mücadelesi, geride belirli kalıntılar bırakacak ve bu kalıntılar, onlarca yıl herkesin hayatına etki edecek. Yetkililer, bugün sosyal mesafenin zorunlu aşılama çalışmaları sonrasında bile devam etmesi önerisinde bulunuyorlar. Maskeler, hem fiziksel saflığın hem de insanlararası güvensizliğin güçlü bir sembolü hâline geldiler. Bizdeki o steril ve ölümsüz toplum fantezimiz, evin hapishaneye, dostların ve ailenin sağlığa yönelik bir tehlikeye dönüştüğü bir dünya meydana getirdi. Bu dünyada çocuklara, dedelerini ve babaannelerini sırf varlıklarıyla öldürdükleri söyleniyor. Şuan hepimiz henüz, sosyal kredi, bağışıklık pasaportları, kiralık işçi üzerine kurulu ekonomi, yapay zekâ ve robotlardaki artış, doğal kaynakların finansallaşması, kitlesel gözetleme pratikleri, her şeyin Uberleşmesi, iklim değişikliği veya grip için eve kapanma gibi adımları içerecek köklü değişikliklerin yaşanacağı sürecin başındayız. Aile, toplum, kültürel miras, toplumsal alan, kamu kurumları, müşterek mekânlar ve serbest dolaşım gibi hayatımızı yaşamaya değer kılan şeylerin ellerimizden kayıp gitmesine mani olmak için çok az zamanımız var. Bu süre de hızla bitebilir. Ama henüz tümüyle bitmediğini bilelim.

Alex Gutentag  
16 Aralık 2020

**Kaynak:** <https://www.thebellows.org/the-great-covid-class-war/>

[Eskiden sendika temsilcisi olarak çalışmış olan Alex Gutentag, Kaliforniya'daki bir devlet okulunda öğretmenlik yapmaktadır.]

**Çeviri:** [İştirakî]

## 2022 Tahmini



Her yılın başında, önümüzdeki yıl için dünya ekonomisinde neler olacağını tahmin etmeye çalışıyorum. Tahminde bulunma pratiği, genelde alay konusu edilir. Neticede ileride olacaklara az çok yaklaşan bir şeyler söyleyebilmek için yapılan ekonomik tahmin işlemleri, birçok faktörün katkı sunduğu süreçlerdir. Üstelik bilindiği üzere, ana akım iktisat yaklaşımlarının yaptıkları ekonomiyle ilgili tahminler, genelde başarısızlıklarıyla öne çıkmışlardır. Bu iktisatçıların tahminleri, önümüzdeki bir yıl içerisinde dahi üretimde ve yatırımda herhangi bir düşüş öngörmüyorlar.

Kanaatimce, ana akım iktisatçıların bu tutumu, onların kapitalist üretim tarzına yönelik tanıtım ve övme görevlerine bağlı olduklarının bir kanıtı. Oysa bu üretim, yatırım ve istihdam alanında düzenli ve tekrar tekrar yaşanan düşüşler, kapitalizmin doğrulanmış bir özelliği, buna karşın ana akım iktisatçılar ve resmi kurumlar, bu düşüşleri nedense öngörmüyorlar.

Ama gene de bunları söylüyorum diye, tahminde bulunmanın zaman kaybı olduğunu düşünüyor değilim. Bilimsel analizde, teorinin tahmin gücüne sahip olması gerekir. Eğer ekonomi bir bilim olarak kabul ediliyorsa, bu tespit onun için de geçerlidir. Teori, sadece kapitalizmi savunmak için yapılıyor olamaz.

Marx'ın kriz teorisini doğrulamak gerekiyorsa o vakit bu teorinin belirli bir miktar tahmin gücüne sahip olması şarttır. Bu bağlamda kapitalist üretimdeki düşüşler, düzenli bir biçimde tekrarlanan belirli dönemlerde gerçekleşirler. Bunun asli sebebi ise kapitalist bir ekonomide kârın sermaye içerisindeki oranında

yaşanan değişiklikler ve bu değişiklikler sonucunda kârın kütlesi dâhilinde ortaya çıkan hareketliliklerdir.

Ancak önceki gönderilerde de savunduğum gibi, öngörü ve tahmin farklı şeylerdir. İklim bilimciler, modelleri üzerinden küresel sıcaklıklarda tehlikeli bir artışın gözlemleneceği tahmininde bulunurlar, virologlarsa bir dizi pandemide insanlara ulaşan ölümcül patojenlerde bir artış olacağını tahmin ederler. Ancak bu tahminlerin tam olarak ne zaman gerçeğe dönüşme ihtimali bulunduğunu öngörmek çok daha zordur. Öte yandan, iklimbilimciler, bir ülkedeki havanın bir yılı aşkın bir süre nasıl olacağını henüz o kadar iyi tahmin edemiyorlar, ancak geliştirdikleri modeller, önümüzdeki üç gün boyunca hava durumunun nasıl olacağı konusunda oldukça doğru sonuçlar ortaya koyabiliyor. Bu anlamda, bir yıl öncesinden çıktı, yatırım, fiyat ve istihdam konusunda tahminlerde bulunmak, o kadar da imkânsız bir iş değil.

Neyse, cesaretimizi ve şevkimizi kırmadan, 2022 için bazı tahminlerde bulunalım. Geçen yılki tahmin nispeten kolaydı. Tüm büyük ekonomilerin 2020'te yaşanan düşüşün ardından bir toparlanma içine gireceği apaçık ortadaydı.

“Gerçek GSYİH’ler büyüyecek, işsizlik oranları düşmeye başlayacak ve tüketici harcamaları artacak” diye yazmıştım. Aşılardan piyasaya sürülmesiyle birlikte, “G7 ekonomileri yıl ortasına kadar önemli ölçüde toparlanacaklar”. Ancak “bu V şeklinde bir toparlanma olmayacak, bu da önceki ulusal üretim, istihdam ve yatırım seviyelerine geri dönüş anlamına geliyor. 2021’in sonunda (Çin hariç) birçok büyük ekonominin üretim seviyeleri, 2020'nin başındaki seviyenin altında kalmaya devam edecek.” Bu tahminler gerçekleşti.

Ekonomik toparlanmanın küresel üretimi 2021 sonuna dek 2019 seviyelerine geri getirmeyeceğini beklememin iki temel sebebi vardı. İlk sebep, Kovid pandemisinin büyük ekonomilerde, toparlanması kesinlikle mümkün olmayan işlerde, yatırım alanlarında ve emek üretiminde açtığı “kesikler”in derin oluşuydu. Bu durum, hem kamu sektörü hem de özel sektörün borçlarındaki muazzam artışta

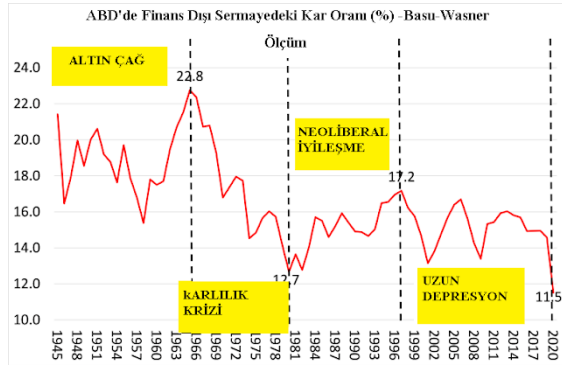
karşılık buldu. Bu borçlar, büyük ekonomilere uzun süren Kovid pandemisinin milyonlarca insana verdiği zarara benzer bir zarar verdi.

Tablo 1: Küresel borç 300 trilyon dolara doğru yaklaşıyor



Kaynak: IIF, BIS, IMF, Ulusal Kaynaklar

Bu “kesikler”in sonuçlarını aynı zamanda 2020’de büyük ekonomilerde sermayenin ortalama kârlılığındaki düşüş olarak gördük. Öyle ki 2021’deki canlanma, 2019’daki kârlılık düzeyine bile yaklaşılmasını sağlamadı.



Gene de beklendiği üzere, 2021’de dünya genelinde tanık olunan reel GSYİH artışı, 2020’deki düşüşle birlikte beklenmedik biçimde yüzde 3,5’e geriledikten sonra yüzde 5’e çıktı. IMF’ye göre, gelişmiş kapitalist ekonomilerde kişi başına düşen reel GSYİH, 2020’de yüzde 4,9’a gerilerken, 2021’de yüzde 5’e yükseldi. Bu şu anlama geliyordu: söz konusu ekonomilerde kişi başına düşen reel GSYİH, 2019 sonunda ulaşılan seviyenin hâlen daha biraz altındaydı. Demek ki kesiklerin açtığı yara iki yıl boyunca iyileşmemiştir.

Esasen 2022 yılı için de 2021 için yapılan tahminlerin az çok benzerlerini yapabiliriz. Beklentilere göre dünya ekonomisi, yüzde 3,5-4,0 civarında büyüyecek. 2021’e kıyasla önemli bir yavaşlamaya (yüzde 25 oranında bir azalmaya) tanık olunacak. Bunun

dışında, gelişmiş kapitalist ekonomilerin büyüme oranının 2022’de yüzde 4, 2023’te ise yüzde 2,5 altında kalacağı tahmin ediliyor.

### Konferans Kurulu’nun reel GSYİH artışı tahmini (%)

	2020	2021	2022	2023
ABD	-3.4	5.7	3.8	3.0
Avrupa	-6.6	5.0	4.1	1.7
Japonya	-4.7	2.5	3.3	1.4
Gelişmiş Kapitalist Ülkeler	-4.6	5.1	3.9	2.3
Çin	2.2	5.0	3.3	3.2
Hindistan	-7.1	7.5	8.5	4.3
Az gelişmiş	-7.5	6.4	2.2	1.7
Yeni gelişen ülkeler	-2.1	5.2	4.0	3.2
Dünya	-3.3	5.1	3.9	2.8

<https://www.conference-board.org/topics/global-economic-outlook/global-economic-outlook-2023-infographic>

Çin ve Hindistan dâhil tüm Küresel Güney’de yeni gelişen ülkeler için de hikâye benzer şekilde seyredecek. Çin, 2020 yılında buhrandan kaçınmayı bilen tek büyük ekonomiydi. Ne var ki 2021’de Çin’in üretimindeki artış, 2009’daki Büyük Resesyon’un sona ermesi ardından yapılan üretimden daha düşüktü. Konferans Kurulu, Çin’in büyüme oranlarını ciddi şekilde küçümsüyor, ancak yine de 2022’de Çin’in reel GSYİH’sinin yüzde 5’in çok üzerine çıkması olası değil.

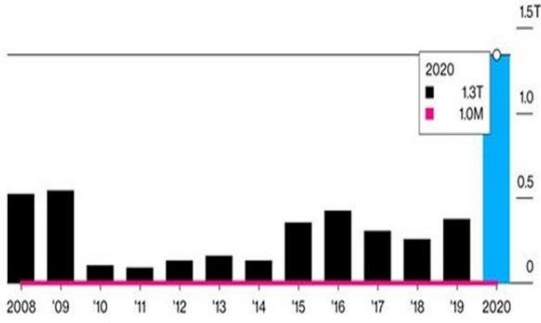
Bu tahminler temelde şunu söylüyor: Pandemi döneminde kısıtlanan tüketim, enerjinin birikmesine neden oldu, hükümetlerin para dağıtması ve merkez bankalarının kredileri ile birlikte artan bu enerji bugün dinliyor, önümüzdeki yıl da azalacakmış gibi görünüyor. Bildiğimiz kadarıyla bugün merkez bankaları kredi miktarını azaltmayı, hatta borç olarak verilen paradaki politika faizi oranını artırmayı planlıyorlar. İngiltere Merkez Bankası politika faizini yükseltmeye başladı bile, Amerikan Merkez Bankası ise 2022’nin ikinci bölümünde üç kez artırmayı planlıyor.

Bu yıl için yapılan tüm tahminlerse yeni Omikron varyantının ömrünün kısa olduğu, aşı ve yeni geliştirilen tedaviler sayesinde insan sağlığına az zarar verdiği tespitini esas alıyorlar. Bu, iyimser bir tespitmiş gibi görünse de, Omikron bu yıl ekonomilere pek zarar vermeyecekmiş gibi

görünüyor olsa da gene de daha yıkıcı bir varyantın çıkıp çıkmayacağı hâlen daha belirsizliğini koruyor.

Kanaatime göre Kovid kaynaklı buhranın ardından da ciddi bir sıkıntıyla karşılaşılacak. Bilindiği üzere 2021 tahminimde şirket borçlarının artacağından, “zombi şirketler”in düşük faiz oranlarına rağmen kendi borçlarını kapatacak yeterince kârı elde edemeyeceğinden, bunun sonucunda da mali çöküşün yaşanacağından söz etmiştim.

Zombi şirketlerin borçları  
Zombi şirketlerin borçları 1,4 trilyon dolara ulaştı



Üstelik bu, sadece gelişmiş kapitalist ekonomilerde yüzleşilecek bir risk değil. Yeni gelişen ekonomiler de sıkıntılı bir durumda.

IMF'ye göre, düşük gelirli ekonomilerinin neredeyse yarısı bugün borçlarını ödeyememe tehlikesiyle karşı karşıya. GSYİH içerisinde “yeni gelişen piyasa”nın sahip olduğu borcun oranı bu kriz süresince yüzde 40’tan 60’a çıktı. Üstelik hükümet harcamalarıyla bu artışı durdurmanın imkânı da kalmadı.

Gelişmekte olan ülkeler, 2008-2009’daki küresel finans krizi ile kıyaslandığında daha zayıf bir durumda. IMF’e göre 2007’de yeni gelişen, orta gelirli kırk ülkenin merkezî hükümet kaynaklı bileşik mali fazlası, gayri safi yurtiçi hâsılanın yüzde 0,3’üne denk. Geçen yıl bu ülkeler bütçelerinde açık olduğunu, bu açığın GSYİH’nin yüzde 4,9’una denk düştüğünü söylediler. Asya’da yeni gelişen ülkelerdeki bütçe açığının GSYİH içerisindeki payı 2007’de yüzde 0,7 iken, 2019’da yüzde 5,8’e çıktı. Latin Amerika’da bu oran yüzde 1,2’den yüzde 4,9’a yükseldi. Avrupa’da

yeni gelişen ülkelerde ise bütçe fazlası GSYİH’nin yüzde 1,9’u iken, bu ülkelerde bütçe açığı oranı yüzde 1’e çıktı.

Konferans Kurulu’nun tahminine göre 2023’te Latin Amerika’da reel GSYİH artış oranı yüzde 6,4’ten 2,2’ye gerileyecek, hatta bu rakamın da altına inecek. 2022’de bu ülkeler, ağırlaşan borç yüküne ve döviz krizine bu şekilde çare bulmaya çalışacak. Arjantin, borcunu ödeyemeyeceği günlerin eşğine geldi bile.

Yeni gelişen ülkelerdeki hükümetler, bu sebeple bir ikileme karşı karşıya: bu hükümetler, ya mevcut durgunluğun ömrünü uzatmaktan başka bir işe yaramayacak olan ağır mali kemer sıkma politikaları uygulayacaklar ya da ihracat artışını sağlamak ve bu artışı hızlandırmak için paralarını devalüe edecekler.

Erdoğan hükümeti, faiz oranlarını artırmama seçeneğini tercih etti. Modern Para Teorisi’ne uygun olan bu politika tarzı, sermayenin ülke dışına kaçmasına ve Türk lirasının önemli para birimleri karşısında yüzde kırk değer kaybetmesine yol açtı. Sonuçta enflasyon oranı fırladı. 2022’de Türk ekonomisi yere çakılacak, bunu stagflasyon (durgunluk içinde enflasyon süreci) takip edecek.

2021’de bir mali kriz ve borç krizi yaşanmadı. Bilâkis, rüzgâr dünya genelinde hisse senedi ve tahvil piyasaları lehine esti. Merkez bankalarının finanse ettikleri krediler, sanki dünyanın sonu gelmiş gibi mali varlıklara oluk oluk aktı. Sonuçta da mali varlık fiyatlarında (hisse senetleri ve tahvillerde) ayrıca emlak sektöründe şaşırtıcı bir artışa tanıklık edildi. Bu süreçte merkez bankaları Kovid pandemisinin ilk gününden beri finans piyasalarına 32 trilyon dolar enjekte etti, böylece dünya genelinde borsanın değerini 60 trilyon dolara çıkarttı. Dünya genelinde şirketler, hisselerini satıp krediler almak suretiyle 12,1 trilyon dolar topladılar. ABD’deki borsa endeksi rekor seviyelere çıktı. Nikkei 225 Endeksi, 1989’dan beri en yüksek yıllık kazancın elde edildiğini ortaya koydu.

Gelgelelim 2022 yılına girdiğimiz şu günlerde “kolay para”nın ve düşük faizli kredilerin dönemi sona doğru yaklaşıyor. Son iki yıl içerisinde borsada yaşanan

muazzam canlılık, muhtemelen yavaş yavaş ortadan kaybolacak. Zaten Nisan 2021'den beri beş yüksek teknoloji şirketinin, Apple, Microsoft, Nvidia, Tesla ve Google'a bağlı Alphabet'in toplam hisse değerleri, Standard and Poors endeksindeki artışın yarısından fazlasına denk düşüyordu. Buna karşın 210 hisse senedinin toplam değeri, 52 haftadır yüksek iken bu değer zamanla yüzde on azaldı. ABD'de borç oluşturma popülar yollarından olan "kaldıraçlı krediler" in üçte birinin borç-gelir oranı altı olarak belirlenmiş eşğin üzerine çıktı ki bu düzey esasen finansal istikrar açısından tehlikeli kabul ediliyor.

Demek ki bu yıl, ya finansal çöküşe tanıklık edilecek ya da borsa ve tahvil fiyatlarında önemli bir düzeltmeye gidilecek, zira bu dönemde faiz oranları yükselecek, bu da nihayetinde zombi şirketleri iflasa sürükleyecek.

Merkez bankalarını asıl korkutan da bu. Birçok merkez bankası, tam da bu sebeple kolay para döneminin sona erdirilmesi önerisine epey ihtiyatlı yaklaşıyor. Ama gene de birçok büyük ekonomide, emtia ve hizmetlerin fiyatlarındaki ciddi artış sebebiyle, merkez bankaları bu yola girmek zorunda kalıyor.

#### ABD'de tüketici ürün ve hizmetlerinde yıllık enflasyon oranı (%)



Bu enflasyon artışının ana sebebi, pandemi sebebiyle kısıtlanmış tüketici talebidir. Zira insanlar, arz daralmasına tanıklık eden kapanmalar esnasında birikimlerini tükettiler. Bu darboğaz ise emtia ve bileşenlerin uluslararası planda taşınması ile ilgili uygulamaya konulan kısıtlamalar, ayrıca üretim için gerekli hammaddelerin ve bileşenlerin kısıtlı oluşu sebebiyle gerçekleşti. Enflasyon artışı, 2020'deki Kovid buhranını takip eden dönemin doğal bir parçası. Zira dünyanın önemli bir kısmı hâlen daha pandeminin çilesini çekiyor.

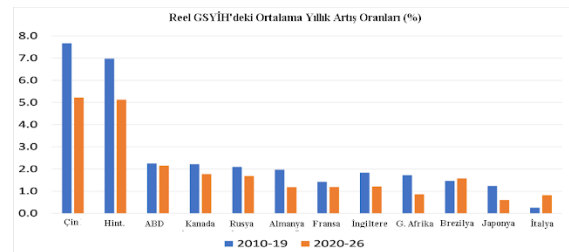
Ana akım iktisatçılar, "bu enflasyon artışı geçicidir diyenler" ile "bu "enflasyon oranı normale dönecektir" diyenler arasında ikiye bölündüler.

Benim görüşüme göre ise bugünkü yüksek enflasyon oranları "geçici", çünkü 2022'de üretimde, yatırımda ve kârlılıkta yaşanacak artış, o "uzun depresyon" dönemindeki oranlara doğru gerilemeye başlayacak. Yani enflasyon, pandemi öncesi dönemden yüksek seyretse de bu artış sona erecek.

Bir görüşe göre 2022 yılında yeni GSYİH ve üretim artışı düzeylerine ulaşılacak. Bu görüşün sahipleri, görüşlerini destekleme noktasında İspanyol gribi salgınının bitmesi ardından yirmili yıllarda ABD'de yaşananlara işaret ediyorlar. Bahsi edilen yirmili yıllar boyunca ABD'nin reel GSYİH'si yüzde 42 arttı, bu artış, kişi başına yıllık 2,7 oranında gerçekleşti.

Fakat bu iddianın sahibi olan iyimser ana akım iktisatçıların gelişmiş kapitalist ülkelerin yirmilerde olduğu gibi yeniden bir canlanmayı tecrübe edeceklerine ilişkin öngörüsünü destekleyen herhangi bir delil yok elimizde. Esasen, 1920'lerle 2020'ler arasındaki temel fark üzerinde durmak gerekiyor.

1920-1921'de ABD ve Avrupa'daki ekonomik buhranda verimsiz ve kâr etmeyen şirketler birer kurumuş dal gibi temizlendiler. Böylelikle hayatta kalan güçlü şirketler, piyasada daha fazla paya sahip oldular. Sermayenin kârlılık oranı birçok ekonomide hızla arttı. Konferans Kurulu'nun tahminlerinde, ayrıca IMF'nin tahminlerinde de görüldüğü üzere 2022 ve ötesi için böyle bir öngörde bulunmak mümkün görünmüyor.



2020'lerde yeni ve uzun bir canlılık döneminin başlayacağını, bu dönemin 2010'ların o uzun depresyon döneminin yerini alacağını söyleyen Konferans Kurulu üyeleri türünden iyimser iktisatçılar,

argümanlarını toplam faktör üretkenliğindeki canlanmaya dayandırıyorlar. Bu ölçüm yöntemi, iddia edilene göre, çıktı artışında verimliliğin ve inovasyonun rolünü ölçüyor.

Konferans Kurulu, bu toplam faktör üretkenliği değerinin dünya genelinde her yıl ortalama yüzde 0,4 oranında artacağı tahmininde bulunuyor. Bu değer, son yirmi yıldır sıfır. Esasen dünya genelinde istihdam yaşındaki düşüş ya da yavaşlama ve zayıf sermaye yatırımı artışının öngörüldüğü yeni dönem için bu çok da ciddiye alınacak bir gelişme değil.

2021 yılının üçüncü çeyreğinde ABD'deki üretim artış oranı son altmış yılda görülen oranın altına düştü. Öte yandan, yıllık bazda bu oran yüzde 0,6'ya geriledi ki bu, 1993'ten beri görülen en büyük düşüşün yaşandığını ortaya koyuyordu. Ayrıca ülkede bir de istihdam üretime kıyasla daha hızlı arttı.

Marx'a göre uzun bir canlılık dönemi, ancak büyük bir buhran döneminde sermaye değerleri önemli ölçüde yıkıma uğramışsa mümkün olabilir. Modası geçmiş teknolojiyi temizleyip anlamını yitirmiş olan, kâr getirmeyen sermayeyi ortadan kaldırmak suretiyle yeni şirketler, inovasyon yoluyla gelişip serpilme imkânı bulurlar. Böylesi bir "yaratıcı yıkım" ile birlikte kâr oranları artar.

Gelgelelim henüz sermayenin ortalama kârlılık düzeyi açısından hızlı bir iyileşme süreci içerisine gireceğine dair elimizde herhangi bir işaret bulunmuyor. Muhtemelen, yirmili yıllarda, savaş sonrası tanık olunan "altın çağ"da veya yirminci yüzyılın sonunda tecrübe ettiğimiz neoliberal dönemde az çok gerçekleşmiş olan uzun canlılık döneminin bir benzerinin yaşanması için kârlılığın yaklaşık yüzde 30 artması gerekiyor.

Ama bu noktada kimse, hükümetlerin mali ve parasal yardım yapmasını beklemesin. Kamu sektörünün borçlarının mevcut düzeyi dikkate alındığında, iş dünyasından yana hükümetler her yerde mali harcamaları kısmının ve bütçe açıklarını kapatmanın yollarını arıyorlar. Bu süreçte vergiler artırılıyor, hükümet harcamaları kısıyor.

IMF'ye göre 2022'de genel hükümet harcamalarının GSYİH içerisindeki payı, geçen yıla oranla yüzde 8 düşecek. Bu düşüş, kısmen Kovid konusunda yapılan destekler için daha az paranın harcanması ve GSYİH'deki artış sebebiyle gerçekleşecek.

Fakat ABD hükümetinin Kongre Bütçe Ofisi üzerinden aktardığı, harcama ve gelir ile ilgili öngörülerine baktığımızda, federal hükümetin harcamalarının 2021 yılına kıyasla 2026'da ortalama yüzde 7'ye gerileyeceğini, vergi gelirlerinin ise yüzde 25 oranında artmasının beklendiğini görüyoruz. ABD'de bütçe açığı ise 2022'de yarı yarıya azalacak ve sonraki yıllarda bu düzey bir biçimde muhafaza edilecek. Bu anlamda ülke, Keynesçilerin önerdiği tarzda bir mali teşvik planı üzerinde durmuyor. Muhtemelen tam aksini öneren bir plan yürürlüğe girecek.

ABD başkanı Biden'ın mali harcamaları artırma planına Kongre mani oldu ama bu karar, ekonomik faaliyetler üzerinde pek da fazla etkili olmadı.

Avrupa Birliği'nin Avro bölgesinde bulunan zayıf ekonomiler için tahsis ettiği kalkınma fonu henüz devreye girmedi. Zaten bu fonun hızlı bir ekonomik büyüme için yeterli gelmeyeceğini söylemek gerek.

Hâsılı, hâlen devam eden Kovid pandemisi kaynaklı yeni bir felâket beklentisi içerisinde olmayan dünya ekonomisi 2022 yılında büyüyecek, ama bu büyüme, 2021'de uzun zaman kısıtlanmış tüketimin ardından yaşanan enerji patlamasında gerçekleşen büyüme kadar hızlı olmayacak. Bu yılın sonunda da büyük ekonomilerin önemli bir kısmı, düşük büyüme rakamlarının görüldüğü döneme geri dönecek. 2010'larda tanık olunan o uzun depresyon dönemindeki düşük kârlılık eğilimine tanık olacağız. 2022 sonrasında ise muhtemelen büyüme iyice yavaşlayacak.

*Michael Roberts*  
1 Ocak 2022

**Kaynak:**

<https://thenextrecession.wordpress.com/2022/01/01/fore-cast-for-2022/>

\*Yazılar *ıştıraki.blogspot.com*'dan  
derlenmiştir.